ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՑ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԻՆՆԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1858 — ԹԻՒ 582

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մեծին Բրիտանիոյ ժողովուրդը մեծ շարժման և գործունէութեան մէջ կը գտնուի, ըստորում մտերս ազգային երեսփոխանաց ընտրութեան օրէնքը նոր բարեկարգութիւն և փոփոխութիւն մը պիտի ընդունին։ Այս բարեկարգութիւնը, կամ լաւ ևս է ըսել ընտրութեան օրինաց ընդարձակութիւնը, զոր ամեն նորահաստատ պաշտօնէից խորհրդանոցը կը խոստանար և դարձեալ ուրիշ ժամանակի թողկուտային, դիւրին խնդիր մը չէ. մանաւանդ Դոչի անուանեալ, այսինքն պահպանողական կուսակցութենէ բաղկացեալ պաշտօնէից ժողովոյ մը համար։ Իսկ այս պատճառաւ է որ հասարակութիւնը վերջին աստիճան անհամբերութեամբ ուշադրութիւն կը հատուցանէ այս դժուարին խնդրոյն լուծմանը։

Ի ներկայութեան ընտրութեան օրինաց բարեկարգութեանը, որուն վրայօք քննութիւններ պիտի ըլլան մտերս պարլամէնթին մէջ, արժան կը համարիմք այս օրինաց այժմեան վիճակը յայտնել մեր յարգոյ ընթերցողացը, Լոնտոնի Դայմզ օրագրէն քաղելով։

Պարլամէնթը՝ 1 միլիոն 224 493 ընտրողներէ կարգեալ և հաստատեալ է։ Այս ընտրողներէն 896,248 հոգին Անգղիոյ կոմսութերին, 48,789ը Կալէսի երկրին կոմսութերին, 100,472ը Սկովտիոյ, և 178 987 հոգին Իռլանտայի կոմսութերին։ Այս ամեն ընտրողները 654 երեսփոխան կը յուղարկեն հասարակաց խորհրդանոցին անդամ ըլլալու համար։ Ուեսթմինսթեր ըսուած Լոնտոնի հնագոյն և երևելի մասը և անոր վեց արուարձանները, որոցմէ կազմեալ է Լոնտոն մայրաքաղաքը՝ 1856ին 120,709 ընտրող ունէր թէպէտև բնակչաց թիւը 2 միլիոն 33 հազարէն աւելի չէր։

Լորտ Տէրպի, որ այժմեան պաշտօնէից ժողովոյն նախագահն է, յօդացաւութեան (նիգրիս) ախտիւ սաստիկ կը տանջուի. ուստի կ՚ըսեն թէ, գոնէ քիչ մը ժամանակի համար, պիտի պարտաւորի ուրիշի մը ձեռք յանձնել քաղաքական գործոց տեսչութիւնը։

Անգղիոյ օրագրութիւնները կը հրատարակեն զնամակը Հնդկաստանի ընդհանուր կառավարիչ Լորտ Գէննինկին 'ի պատասխանի պաշտօնական գրութեան Էլլէնպօրօ Լորտին, որ Հնդկաստանի պաշտօնեայ էր 'ի Լոնտոն և դատապարտեր էր Լորտ Գէննինկին յայտարարութիւնը 'ի մասին յարքունիս գրաւելոյ Աուտի թագաւորութեան ապստամբաց ինչքը։ Յիշեալ նամակը՝ որ կը բողոքէ Էլլէնպօրօ Լորտին գրութեր դէմ, խոհիւ գրուած է և բաւական ազդեցութիւն պատճառեց քաղաքական անձանց վրայ։ Այս դէպքէն ետև, Լորտ Էլլէնպօրօ իւր պաշտօնէն քաշուեցաւ և պարլամէնթը քուէարկութեամբ իւր վստահութիւնը յայտնեց 'ի վերայ ընթացից Հնդկաստանի ընդհանուր կառավարչին, որ պիտի շարունակէ իւր բարձր և ամենադժուար պաշտօնը այժմեան պարագայից մէջ։

Գաղղիան օրըստօրէ ըստ ամենայն մասին կը բարգաւաճի. և մանաւանդ իւր ծովային և ցամաքի զինուորական զօրութիւնները աւելնալու վրայ են միշտ։ Օգոստափառ Նաբօլէոն Կայսրն ամեն կերպ զինուորական պատրաստութիւններ ըլլալու հոգ կը տանի և իւր յատուկ խնամքը ենթակայ եղած է տէրութեան ապահովութեան և յառաջադիմութեան։ Այս ընթացքը՝ առանց դիտողութեան մնացած չէ Մեծին Բրիտանիոյ քաղաքական երևելի անձինքներէ. որոնք թէ՛ հրապարակական ատենախօսութեանց մէջ և թէ լրագրութեանց միջոցաւ, կաշխատին ազգին ուշադրութիւնը հրաւիրելու այս բանին վրայ, յորդորելով զկառավարութիւնը որ իւր կողմանէ ամեն կերպիւ պատրաստ ըլլայ 'ի պատերազմ, և Մեծին Բրիտանիոյ ծովեզերաց ամրութիւնները աւելցնէ և նորոգէ։

Բորթուկալի և Գաղղիոյ կառավարութեանց մէջ վէճ մը ծագեցաւ մտերս 'ի մասին գաղղիական նաւու մը, զոր Բորթուկալի կառավարութիւնը բռնեց և տիրեց անոր. ըստորում յիշեալ նաւը, ընդդէմ սահմանեալ օրինաց, Ափրիկէի ծովեզերեայ այն երկիրներէն որոնք Բորթուկալի տէրութեանը կը վերաբերին, սևամորթ ազատ գործաւորներ բեռնաւորեց՝ անոնց հետ դաշնադրութիւն ընելով որ Պուրպոնի կղզին տանի զիրենք։ Գաղղիոյ կառավարութիւնը այս դէպքը լսելով, անմիջապէս պահանջեց որ յիշեալ գաղղիացի նաւը թողուի և վնասուց փոխարէնը վճարուի նաւապետին. բայց որովհետև Բորթուկալի դահլիճը կը պնդէ թէ իրաւունքը իւր կողմն է, Գաղղիոյ կառավարութիւնը շուտով երկու եռայարկ մեծ նաւ յուղարկեց Լիզպոնի առջև, որ Բորթուկալի թագաւորանիստ մայրաքաղաքն է, իրեք իմացնելու համար այս տէրութեանը՝ թէ իրաւունքը Գաղղիոյ կառավարութեան կողմն է։ Իսկ տարակոյս չկայ թէ հզօրագունին իրաւունքը միշտ ամենէն աղէկը ու ամենէն հիմնաւորն կըլլայ։

Աւստրիոյ տէրութիւնը իւր ծովային զօրութիւնը աւելցնելու համար ամեն կերպ պատրաստութիւններ և միջոցներ 'ի գործ կը դնէ։ Ազդու հրամաններ տրուեցան Վէննայէն որ պատերազմական նաւահանգստաց ամեն աշխատութիւնները, և մանաւանդ Բոլա նաւահանգստին շինութիւնները մեծ գործունէութեամբ յառաջ տարուին։ Կաթարօյի նաւահանգստին ամրութիւններն ևս պիտի նորոգուին և Վենետիկի նաւարանին մէջ նոր կարգադրութիւններ պիտի հաստատուին։ Աւստրիոյ վեհափառ կայսեր փոքր եղբայրը բարձրապատիւ Լուտովիկոս-Վիկտոր արշիդուքսը, ֆօն Էկալթի տեղակալ-հրամանատարի աստիճանաւ, կայսերական ծովային զօրութեանց մէջ ծառայութեան մտաւ և տարւոյն մեծ մասը Բոլա պիտի բնակի որ Աւստրիոյ գլխաւոր նաւարանը պիտի ըլլայ յետ այսորիկ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ՑԻՂԵՐՋ

Առ Երջանկափառ Վեհափառ Տէր Մատթէոս Սրբազնասուրբ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց։

Ով խանձարուրք մարդկան ազգի
Պանծալիդ իմ Հայաստան,
Որբեա՛ աղէ՛ յանկանողեացդ
Զ դերարտասուր դառնութեան։
Դիտեմ զքեզ լաւ զմահ Հովուի
Քո երանեալ քաջորդւոյն,
Որ յիշատակ թողեալ անմահ
Յերկինս ուղեաւ փառս յանհուն։
Այլ դու բերկրեա և զհանդերձ
Սերկեա 'ի քէն թախծանաց
Ուրախութիւն քեզ անզրաւ
Պարգևեցաւ 'ի բարձանց։
Երկինք առին զարհին Ներսէս,
Թէ շնորհեաց մեզ զհամանունն՝
Այլ Ներսիսին կրող աշխոյժ
Որդի առաւ Հայր արթուն։
Մեծահամբաւ տէր Մատթէոս
Լուսաւորեալ Դիտապետ
Տանն Արամայ արժանընտիր
Նուիրեցաւ Հայրապետ։
Որոյ անուն և պերճ համբաւ
Փայլէ ուլյիւր զեւէ քաջալոյց՝
Հայաստանեայց եկաց պաշտպան,
Եւ թագ ընտիր պարծանաց։
Սուսայդ Հայկեան, ո՛ն հնչեա
Զ բարբառ քո հրաշալի
Արարատեան Մայր աթոռոյ
Զայն տուր աղէ բերկրալի։
Արժանաւոր քո Փեսայ գայ
Բազմիլ 'ի գահդ Լուսարփեան՝
Յորոյ արդիւնս յաձախեսցին
Փառք և պարծանք Արամեան։
Հրճուեալքս 'ի սիրտ՝ ո՛ն համբարձեալ
Մեր զաչս 'ի վեր 'ի յերկին՝
Փառս տացուք Պարգևատուին
Մեզ այս բարեաց լիովին։
Զի մեծ ահա Հայկեան գրոհս
Աքանչելիս արար Տէր,
Երևելի հանդիսացոյց
Զ Սիրոյ հոգեկալ ազգասէր։
Օրհնեմք երկինք զի զայս գունակ
Մեզ շնորհեցեր Դիտապետ,
Որ հարդեսցէ մեզ ճանապարհ
Ճշմարտութեան արահետ։
Նա քեզ խրախոյս տուն Թորգոմայ
Հա՛ քեզ նեցուկ ամրութեան.
Յորմէ յաւսնք մեզ ազգալոյս
Ծագել բարեաց յոգնազան։
Ցնծա՛ ով Մայր եկեղեցի
Զի քեզ յարեաւ Հովիւ քաջ։
Ի սուրբ փարախ զիւրն բանաւոր
Մակաղել հօտ քաջաջանք։
Ջերմ 'ի մաղթանս յերկնից զԹոյն
Ո՛ն հայցեսցուք միաբան.
Կեալ երջանիկ աւուրբք Վեհին
Ի փառըս իւր անսասան։
Հա՛յր, Հա՛յր, Էջոյդ տուեալ և մեր
Աստուածամերձ՝ սուրբ հաճոյր՝
Զ Քեզ աղաչեմք յիշեա՛ 'ի Հայս
Քո ժողովուրդդ անխոտոր։
Պանդխտելոց աստ ընդ օտար
Բաշխօղ քոց որդեկաց՝
Տուր զհառաչանս որոտաձայնիկ
Ի հայրենիս մեր փառաց։
Իցէ՞ այն օր մեզ երջանիկ՝
Յոր գաղթեցեալքս յայս 'ի վայր,
Ընդ հովանեաւ Թևոց ծնողիդ
Ժողովեսցուք տարմաբար։
Օրհնեմ՛ մեզ օրն՝ յոր հայրենեաց
Մեք ծրծեսցուք քաղցր զօդ,
Օրհնեմ՛ տեղին՝ յոր բնակեսցեմք
Կապեալ 'ի սէր միայօդ։
Օրհնեմ՛ է ժամն՝ յոր Հովուապետն
Եւ հօտն եկեալ մի յարօտ՝
Մակաղեսցուք յերկրի մերում.
Ե՞րբ այն ինձ քաղցր առաւօտ։

Զարմայր Սեփեան Զոհրեան Եգիպտերցի։

Բրուսիոյ Թագաւորին հիւանդութիւնը երկննալովը և երբ առողջանալը յայտնի չըլլալով. Թագաւորական իշխանութիւնը, ըստ զօրութեան ազգային սահմանադրութեան, իւր եղբօրը Բրուսիոյ իշխանին յանձնեց, որ իբրև Թագաւորական փոխանորդ՝ տէրութեան գործքերը պիտի կատարէ իւր գիտցածին պէս, և իւր խղճին համեմատ, ինքը միայն պատասխանատու ըլլալով առաջի Աստուծոյ, ՚ի մասին յետագայ կարգադրութեանց զորս պիտի ընէ վասն օգտի և յառաջադիմութեան ազգին։ Այս օրինակ է Թագաւորական հրովարտակին իմաստը, որ Հոկտեմբերի 7ին (ըստ Նոր տումարի) հրատարակեցաւ ՚ի Պէրլին մայրաքաղաքը։

Բրուսիոյ իշխանը՝ Թագաւորական իշխանութիւնը ձեռքը առնելէ ետև, խոկոյն ներքին գործոց տեսուչը իւր պաշտօնէն հանեց և անոր տեղը ուրիշը դրաւ։ Բաց յայսմանէ ուրիշ նոր կարգադրութիւններ ևս ըրաւ։

Անգլիատանի լուրերը հաճոյական են միշտ. այսինքն ապստամբութիւնը օրըստօրէ տկարանալու վրայ է. բայց տարակոյս չկայ թէ տակաւին շատ ժամանակ պէտք է որ յիշեալ լայնածաւալ երկրին խաղաղութիւնը և հանդարտութիւնը կատարելապէս ձեռք բերուի։

Պրուսայի մեր յարգոյ թղթակիցը հետևեալ նամակը կըգրէ մեզ։

"Արժանայարգ խմբագիր-տէր,

Պրուսա, 8 Հոկտեմբերի 1858,

"Նահանգիս կուսակալ վսեմափայլ Միւլէյման փաշան, որ Քըմիլ և անոր շրջականները այցելութեան գացած էր կայսերական հրամանաց համեմատ, այս օրերս վերադարձաւ ՚ի Պրուսա. Նորին Վսեմութեան գործակատար (քէհեա) Ֆախրի էֆէնտին, ՚ի պատճառս իւր գաղտնի և բացայայտ անարժան ընթացիցը, իւր պաշտօնէն զրկուեցաւ ըստ հրամանի Բարձրագոյն Դրան, և անոր տեղը ուրիշ արժանաւոր անձ մը կարգեցաւ օսմանեան կառավարութեան կողմանէ։

"Մեր նորընտիր տումարակալ (տէֆթէրտար) և քաղաքական ատենին նախագահ վսեմաշուք Էմին Նէճատ էֆէնտին անցեալ ամսոյ 28ին հասաւ ՚ի քաղաքս, և անմիջապէս սկսաւ իւր բարձր պաշտօնը ՚ի գործ դնելու։ Տեղւոյս համայն հասարակութիւնը մեծ բարիք կըսպասէ անոր խոհեմ և արդարասէր ընթացքէն։ Յիշեալ մեծաշուք պաշտօնատարը բնիկ Պրուսացի ըլլալով, այս կողմանէ ևս յոյս շատ ունիմք իւր բարենախանձ և գործունեայ ջանքէն ՚ի մասին յառաջադիմութեան մեր քաղաքին։

"Անցեալ շաբթու Անգղիոյ հիւպատոս միստր Սանտրսոնին աղջկանց մէկը՝ Բոլոնիացի օսմանեան զինուորական պաշտօնատար Նէհատ-Պէյին հետ ամուսնանալուն առթիւը. պաշտօնական շքեղ հանդէս մը եղաւ Անգղիոյ հիւպատոսարանը, ուր հրաւիրեալ էին զանազան տէրութեանց հիւպատոսները, մեծաշուք Էմին Նէճատ էֆէնտին, մեր հոգևոր առաջնորդ գերապատիւ Գէորգ սրբազան արքեպիսկոպոսը[1], քաղաքական ատենին գլխաւոր անդամները, և ուրիշ օսմանցի ու եւրոպացի պատուաւոր անձինք։

"Պրուսայի գրեթէ բոլոր մետաքսի գործարանները մեծ գործունէութեամբ կաշխատին. և այս պատճառաւ հիւսիկ գործաւոր աղջկանց աւուրչէքը 10 ղրշէն մինչև 15ի բարձրացաւ. բայց և այնպէս գործարանները դժուարութիւն կըկրեն այս բանւոր աղջկանց նուազութենէն. Քանզի գործը շատ և գործաւորները համեմատաբար քիչ են ընդհանրապէս։ Եթէ Պրուսայի մօտ կամ քիչ մը հեռու գիւղաքաղաքները բնակող հայազգի կարօտ ընտանիք, որոնք քանի մը աղջիկ զաւակաց տէր են, Պրուսա գալու և բնակելու ըլլան, տարակոյս չկայ որ դիւրութեամբ իրենց ապրուստը պիտի ճարեն. քանզի այս տեղ մետաքսի գործարանաց մէջ միշտ աշխատութիւն պակաս չէ աղջկանց և կանանց համար և այս աշխատութիւնը դժուար ըլլալէ ՚ի զատ, զուարճալի զբաղմունք մըն է։

"Գործարանաց մէջ մանուելու մետաքսը դիւրավաճառ է 510–560 ղրշի ըստ տեսակին, օսմանեան լիտրն 150ի հաշուելով. Ընտիր խոզակին գինը՝ 185–220 ղրշ է քիլէն. Առաջին տեսակը՝ 160–175 ղրշ է, և երկրորդ ու հասարակ տեսակը՝ 110էն մինչև 150. Այս գիներով շարունակ կըվաճառուին թէ տեղւոյս գործարանաց համար և թէ Եւրոպա յուղարկելու համար"։

Կոստանդնուպոլսոյ մեր ազնիւ և ուսումնական բարեկամներէն մէկը յետագայ յօդուածը յուղարկած է մեզ ՚ի հրատարակութիւն։

[1] Յիշեալ հոգևոր առաջնորդին այսպիսի պաշտօնական երևելի անձանց հանդէսներուն հրաւիրուիլը նշանակութեան արժանի դէպք մըն է և պատիւ կընէ անշուշտ բոլոր Հայոց ազգին։

Արգոյ խմբագիր Արշալուսոյ,

Կոստանդնուպոլիս, 13 Հոկտեմբերի 1858։

Թէպէտև յետագայ գիրս Եւրոպայի տէրութեան նաւական արդի կացութեան վրայ Դոյճ օրագրէն քաղեալ, էական կարևորութիւն մը չկրնար ունենալ մեր անգէտ և ինքնամաշ ազգին առջև, թերևս հետաքննին մտաց ախորժելի երևալուն նկատմամբ՝ հաճիք, առանց ձեր օգտակարագոյն էջերը նեղը թողլու, փոքրիկ միջոց մը անոր շնորհել։ Մ. Մ.

Արգոյ խմբագիր Դոյճէ,

Պարոն, Ազգը ցնծութեամբ կըդիտէ ու կը կարդայ նորախօս ճառերու մէջ որ՝ ն ոչ քաղաքագէտ մը, բայց Պ. Տիւքէնէն, որ պահպանական (Conservatisme) դրութեան աննկուն աւանդապահն է, մինչև Պ. Ռօպըք որ արմատաքէ (Radical) խլենք աւրենք ու նորոյ կանգնենք ըսողներէն է, միտք չունի անպատեհ գծծութի մը դասել ազգային պաշտպանողական միջոցներուն մասին, այլ միաբերան կըհրատարակեն որ ուշադիր տնտեսութեամբ հարկաւոր ծախուց համար յօժարակամ պիտի գտնուին։

Կանոնաւոր տուն մը տնտեսական գիտութիւնը իրեն օրինակ կառնէ միշտ. արդ՝ ըսել թէ խաղաղութեան ժամանակ պատրաստութեան համար ծախք ընելու է, նոյն օրինակը հաստատել է. վասնզի տեսակ մը շնորհաւորում (Premium) վճարել է ապահովութեան գրասան կրակի դէմ, կերպ մը մանր գումարներ մէկդի դնել է անակնկալ ունեղ պարագայից դէմ։ Հարևանցի մարդուն շարունակ ծախքի մը դուռ, որուն խակական օգուտը հեռու է, կործանում կամ անմըտութիւն կըթուի։ Սակայն բանիբուն մարդը կամ խորագէտ տնտեսը այսպիսի ծախքերը չէ թէ միայն շահաւոր այլև ուղիղ և իրաւացի կըգտնէ։ Այն փոքրիկ գումարները ծովը նետածի չափ կերևի, բայց խօսք օրանը, ցորենի շտեմարանը կամ նաւը վտանգի ատեն կազատեն։ Չերկընցունեմ կարօտութեան ժամը մօտահաս կընայ ըլլալ և անդարմանելի կորուստ մը տուժի պէտ կընայ ան ատեն մլաւ և կծծի խնայողին վրայ։

Եթէ ասոր ապացոյց մը պէտք է, հերիք է դիտել թէ օտար քաղաքագէտներ ինչպէս կըգտնուին իրենց կառավարած երկիրներուն պիտոյից։ Սարտենիան ամ ամի իր նաւական ուժը աւելցնելու և Սէգցիայի մարտկոցը արդէն նշանաւոր ամրութեանց կարգը անցնելու վրայ է։

Բրուսիան որ ծովական իշխանութեան աչք

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԱՂՋԱՏՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն և վերջ։ (1)

Յովհաննէս և Մարիամ տասնևմէկ տարի այս կղզւոյն մէջ մնացին։ Օր մը որ ծովեզերքը նստեր էին տեսան որ նաւակով մը շատ սև մարդեր կուգան։ Իսկզբան Մարիամ վախցաւ և փախչիլ ուզեց, իսկ Յովհաննէս ըսաւ անոր. կենանք քոյր իմ, չգիտես որ մեր հայրը բարեբարն Աստուած հոս է, և կարգիլէ այս մարդերուս որ մեզ չարիք չընեն։ Այս սև մարդերը ցամաքը իջնելով՝ սաստիկ զարմացան երբոր այս տղաքը տեսան որոնց գոյնը իրենց գոյնէն տարբեր էր, անոնց բոլորտիքը շարուեցան, և սկսան խօսիլ անոնց. բայց յանօգուտ, վասնզի այս տղաքը չէին հասկընար անոնց լեզուն։ Յովհաննէս այս վայրենիները այն տեղը տարաւ, ուր էին իւր մօրը ոսկորները. և անոնց պատմեց թէ ինչպէս մեռած էր, բայց անոնք նաև բան մը չէին հասկընար։ Վերջապէս սևերը ցցուցին անոնց իրենց պզտիկ նաւակը, և անոնց նշան ըրին հոն մտնել։ Չեմ համարձակիր, կըսէր Մարիամ, այս մարդիկը զիս կըվախցունեն. բայց իւր եղբայրը ապահովեցուց զանի։

Վերջապէս նաւակին մէջ մտան որ զանոնք քիչ մը հեռու կղզի մը տարաւ. ուրտեղ վայրենիներ կըբնակէին։ Այս վայրենիները բոլոր սրտով ընդունեցին զանոնք. Անոնց թագաւորը չէր դադարեր Մարիամին նայելէ. և ստէպ ձեռքը իւր սրտին վրայ կըդնէր անոր իմացունելու համար թէ զինքը շատ կըսիրէ։ Շատ չանցաւ՝ Մարիամ և Յովհաննէս սկսան այն վայրենիներուն լեզուն խօսել. և յարմարել անոնց գործոց. Յովհաննէս վաղվաղակի իմացաւ որ անոնք պատերազմ պիտի բանային մօտաւոր կղզիներուն բնակչաց դէմ. որոնք իրենց գերիները ուտելու սովորութիւն ունէին. և կըպաշտէին մէկ մեծ գարշելի կապիկ մը, որուն քով շատ վայրենիներ դրած էին սպասաւորելու համար։ Այս բանիս համար այս երկու տղայքը սաստիկ կըցաւէին որ այսպիսի ամբարիշտ մարդկան մէջ եկան բնակելու։ Բայց թագաւորը բացարձակապէս կուզէր իրեն կին ընել զՄարիամը. որ իւր եղբօրը կըսէր. Աւելի կըցանկամ մեռնիլ քան թէ այն մարդուն կին ըլլալ։ Արդեօք խիստ տգեղ ըլլալուն համար չես ուզեր ամուսնանալ անոր հետ, ըսաւ Յովհաննէս. Ո՛չ, եղբայր իմ, ըսաւ Մարիամ. այլ միայն զի անիկա չար մարդ է. չես տեսներ որ երբէք չճանչնար մեր երկնաւոր հայրը զբարերարն Աստուած. և փոխանակ անոր աղաչելու, այս վատթար կապիկին առջևը ծնրադրութիւն կընէ։ Մանաւանդ թէ մեր գիրքը կըսէ որ պէտք է ներել թշնամեաց, և անոնց բարի ընել. արդ չես նայիր որ ընդհակառակն այս չար մարդը իւր գերիները կըմեռցունէ և զանոնք կուտէ։

Ինծի մտածութիւն մը եկաւ, ըսաւ Յովհաննէս, որ եթէ այս վատթար կապիկը կորսնցունենք՝ կըտեսնեն որ անիկա Աստուած չէ։ Պէտք է ուրեմն զանի թունաւորել։ Մարիամ հաճեցաւ. և կապիկը մեռաւ։ Վայրենիները որ անոր վրայ խնամք ունէին և իբր անոր քուրմերն էին, թագաւորին ըսին որ, Մարիամ և իւր եղբայրն են պատճառք այս աղէտից. վասնորոյ և թագաւորը չպիտի կրնայ հանգիստ մնալ մինչև որ այս երկու ճերմակները չմեռցուին։ Վաղվաղակի որոշեցին զոհ մատուցանել նոր կապիկին, զոր առաջինին տեղը դրած էին, և երկու ճերմակներն պատրաստ էին ներկայ գտնուելու զոհին. և ապա զանոնք ողջ ողջ պիտի այրէին։ Յովհաննէս այս խորհուրդը իմանալով, ըսաւ անոնց։ Եթէ ձեր կապիկը Աստուած եղած ըլլար, երբէք չպիտոր կրնայի մեռցունել զանի. ուրեմն ես քան զանի աւելի զօրաւոր չեմ մի։ Երկրպագանել պէտք է միայն մեծին Աստուծոյ որ երկինքին և երկրիս ստեղծողն է. և ոչ թէ սանկ գարշելի անասունի մը։ Այս խօսքէս բոլոր վայրենիները գրգռուեցան. Յովհաննէսը և իւր քոյրը ծառերու կապեցին և պատրաստուեցան զանոնք այրելու. և ահա ձայն առին թէ թշնամիք մեծ բազմութեամբ կուգան իրենց կղզւոյն վրայ։ Վազեցին պատերազմելու անոնց դէմ. բայց չարաչար յաղթուեցան։ Յաղթող վայրենիները երկու ճերմակներուն շղթայները քակելով իրենց կղզին տարին. ուր թագաւորին գերիները եղան։

Սակայն և այնպէս այս նոր վայրենիներն ալ պատերազմասէր մարդիկ էին և իրենց դրացեաց նման գերիները կուտէին։ Օր մը բազմաթիւ գերիներ բռնեցին. որոնց մէջ ճերմակ մարդ մը կար. և որովհետև խիստ նիհար էր, վայրենիները որոշեցին առաջ անի գիրցունել ուտելու համար. ուստի զանի տաղաւարի մը մէջ շղթայակապ դրին. և յանձնեցին Մարիամին անոր ուտելիքը հոգալու։ Որովհետև աղջիկը գիտէր որ վայրենիները պիտի ուտէին զանի, քիչ ատենէն անոր վրայ մեծ գութ ունեցաւ. և տխրութեամբ անոր նայելով, կըսէր. Աստուած իմ. ողորմէ այս մարդուն։ Այս ճերմակ մարդը որ խիստ զարմացած էր. տեսնելով իւր գոյնին նման սպիտակագոյն աղջիկ մը, ես առաւել

(1) Տես լրագրոյս նախընթաց թիւը։

Կը կրկնենք որ Ճաւձի նաւահանգիստը կը պատրաստէ և տարմիը տարուէ տարի կ'ընդլայնէ։ Աւստրիան, որ միայն երեք նաւահանգիստ ունի, Ադրիականին մէջ նաւարան մը չէ նեղտուեր, ուսկէ շրջանաւ գաս գաս նաւեր ծովերը շրջելու կըհանէ քիչ շատ կարողութիւն ցոյց տալու։ Միացեալ Նահանգաց Մինէսօդա և Նիակարա նաւուց ականատես եղանք արդէն։

Տաճկաստան ալ որ քաջ և հմուտ մարդիկ գտնէ, իր զինուորական ծառայութեան կառնու։ Ասպանիան դեռ անցեալ տարիները պատերազմական նաւեր մեր երկրէն գնելու ելեր էր։ Նափոլին, ինչպէս Գայլարիի գործին մէջ տեսնուեցաւ, ունի իր մարտական հրանաւերն ալ ու բաւական խումբ մը կրնայ կազմել։ Իսկ Ռուսաստանի յայտ մասին յառաջադիմութեան փորձը, զէն կրելով զգացինք անցած պատերազմին մէջ։ Հիւսիսէն և հարաւէն անառիկ և ամբաշունչ բերդեր մեր ճակատը կըհանէր։ Հիմա իսկ աշխարհիս չորս կողմը իր շրջական նաւերը կարձակէ և Սև ծով ունեցած նաւատորմը բառնալուն, ուրիշ առևտրական դրօշակին տակ կընծայէ մեր աչքին նաւեր, որոնք պատերազմական հզօր գործիք հարկին դառնալու կազմ են։

Ահաւասիկ Փարէզու դաշնադրութենէ մեզի ինկած շնորհաբեր արգասիքը։ Ամէն ազգ որ կը պարծի թէ ապառնի մը ունի, ձեռքը կապած չնստիր, ու նոյն ընթացքը կընթանայ դէպ ՚ի յառաջադիմութիւն։ Ասոնց մէջ նշանաւոր են Գաղղիացիք, մեր դրացիները։ Տարիէ մը ասդին մեծ ազգը 40 մարտիկ պտուտակաւորէ բաղկացեալ նաւատորմ մը պիտի ներկայացնէ մեր աչքին, բաց ՚ի 6 երկաթակողեայ երկայարկներէ։ Թագուհւոյն ՚ի Շէրպուրկ այցելութեան ատեն գաղղիացի 18 պատերազմական նաւերը ծովու վրայ կըծփային, 9 հատը Շէրպուրկի, 6 հատը Պրեստի, և 3ը Միջերկրականի մէջ։ Աւելորդ է հոս յուշ բերել Շէրպուրկի և Պրեստի ահաւոր ամրոցները և ոչ մեր դաշնակցաց քաջամարտ զօրքը։ Ասոնք ահուդողի զգացմամբ չեն խօսիր, այլ իբր հակադիր օրինակ մեր զօրութեանց, և իբր գրգիռ և հրաւէր առ Անգղիացիս որ ազգաց շարժման և մրցումին մէջ յետադաս չմնան։

Ի զուր է նաև նշանակել թէ ինչ անհնարին փոփոխութիւն մտաւ ծովական պատերազմին մէջ պտուտակին կամ գիտութեան և ճարտարութեան նորահնար միջոցաւ. սակայն շատերուն անհաւատալի պիտի երևի որ մինչև 1856ին մեր հին եղանակին վրայ մեծ առագաստաւորներ կըշինէինք պատերազմի համար և թէ երբոր անիւը առջևը կանգնած փառայեղ արթնցաւ, ան ատեն լիաձեռն թափեցինք նոյն մտօքին պակասը լեցունելու։ Ցաւալի է մտածել թէ ինչ անհաշտ օգուտ քաղեցինք մեր փտած գանձերէն ծո՞ր մեր փորձառութեամբ։ Ու ալ բռնենք որ նաւական նորոգութեան դեռ յոյս կայ։ Եթէ աչքերնիս նետենք մեր բանի եկող նաւուց ցանկին, կը տեսնենք որ քիչ մը ճարպիկութիւն և խնամածութիւն գործածելով դրուցինս նաւատորմէն գերագոյնը կրնանք կանգնել։

Մեր գործնական նաւուց թիւը, կարծեմ, 400ի մօտ կըհանի, ընդամէնը 15540 թնդանօթ կրող։ Ասկէ զատ 159 թնդանօթակիր նաւակներ ունինք, և անթիւ ուրիշ նաւեր որոնք իբր օգնող կամ պաշարակիր են և մեր ծովեզերեայ պաշտպանութեան գործը կըկատարեն։ Առաջին կարգի նաւուց մէջ 139 հատ կըգտնենք, իւրաքանչիւրը 50ական թնդանօթով և աւելի ու բոլորը մէկէն 10,861 թնդանօթ կըկրեն։ Սակայն մեր պատերազմական նաւատորմին բոլորին մէջ 200 հատ առագաստաւոր կան, մնացորդին երկու երրորդը պտուտակաւոր և մէկ երրորդն ալ անուաւոր կամ շրջանաւոր են։ Աւաղ մեր նաւատորմին գրեթէ կէսը հինօրեայ շինութիւն են, որով հարկի ատեն մեր էն հոյակապ նաւերը անօգուտ պիտի կենան։ Ս նաւերէն շատերը գործի բերելու համար չէ թէ միայն միջոցը կարելի է, այլև գործադրելի։ Հերիք է որ պտուտակ աւելցնենք ու մէկէն առաջին կարգի կըլլան և զօրութիւննիս կըկրկնապատկի։

Մեր նաւական զօրութեան վրայ այսքան հերիք է խօսիլ. իսկ ցամաքայիննիս մեզ մեզի որ նոյնպէս երեսի վրայ ձգած ենք։ Չմոռնանք որ շոգին ահարկու հաւասարիչ մըն է, նաւապետութեան ընտիրին և թերիին մէջը եղած տարբերութիւնը վերնալու վրայ է, որովհետև գիւտը գիւտ կըհնարէ, գիտութիւնը ամէն ձեռնարկութեան կըզօրէ, ծովապատ Անգղիան լովին վստահութիւը երկրական դիրքին վրայ դնել պէտք չէ։ Ցաւալի է որ խիստ ծանրաշարժ ենք դարուս հետ զուգընթաց գնալու։ Բօրդլընտ տեղը նախակարգ ամրոցներու աստիճանին կրնայ հասնիլ, և Շէրպուրկի դէմառ դէմ գտնուելուն, կրնայ նորաշէն զօրութեամբ նոյն հիանալի բերդին հետ մրցիլ։ Այս գործիս համար 150,000 ստերլին բաւական է կըսուի, սակայն 20 տարիի կարօտ է նոյն շինութեան կատարումը։ Ալտըրնէյի կղզին, որ ըստ Վելինկթընի դքսին յառաջակաց ամրոց մը ըլլալու ամէն յատկութիւնները ունի, նոյնպէս անհոգութեամբ երեսի վրայ է։ Մերսէյի կղզին միայն կարող եղաւ ափ մը զօրքով Գաղղիացւոց դէմ կենալ երբեմն։

Գաղղիան Անգղիայէն հարուստ չէ, և կըտեսնենք որ Նաբոլէոն ծովային զօրութիւնը նորոգեց, և Շէրպուրկ, որ ատեն մը ձկնորսաց փոքրիկ գիւղ մըն էր, Ճիպրալթարի կամ Սէվաստօբօլի կարգը անցուց։ Հիմա հասարակաց ժողովը հանգիստ ունի և կըսուի որ պատրաստ է մեր ազգային ամրութեանց համար պէտք եղած գումարին քուէ տալու, տեսնենք. միայն երբոր նոյն միջոցներուն համար տուրք կամ հարկ խնդրուի ժողովրդէն մէկզի չքաշուին։

Ոս գիրս չէ թէ իբրև փայարկու, կամ քաղաքագէտ կամ իբրև զինուորական անձ մը կուղղեմ ձեզ, այլ միմիայն նպատակս սա է որ, հասարակաց կարծիքը նոյն խնդրոյն դրդեմ, որուն յաջողութեան համար համայն ազգայնոցս հետ համակամ եմ։

Բրիտանացի փնտրող մը։

Պարսից տէրութեան գործունեայ նախարարաց մէջ խիստ երևելի փոփոխութիւն մը եղաւ մօտերս։ Վեհափառ Շահը իւր առաջին պաշտօնէին Միրզա—Աղա—Խանին անարժան ընթացքը կաշառակերութիւնը և ուրիշ խարդախութիւնները իմանալով, իւր բարձր պաշտօնէն վար ձգեց, անոր երկու որդւոցքը որոնք եւս երևելի պաշտօններու մէջ կըգտնուէին։ Նորին Վեհափառութեան հրամանացը համեմատ, պաշտօնէից նոր խորհրդանոց մը կազմուեցաւ, որուն անդամները հետևեալներն են.

Դաւրէժի նախորդ կառավարիչ Միրզա Սաշտըք՝ ներքին գործոց տեսուչ.

Միրզա Մահմուտ Խանը՝ պատերազմի տեսուչ և զօրաց բանակին վերին հրամանատար.

Միրզա Եուսուֆ Խան Մուսթօֆի Մամալէք՝ ելևմտից տեսուչ կարգեցաւ։

Արդարութեան տեսչութիւնը Ճէհանկիր Աղպաս Քուլի Խանին յանձնուեցաւ։

Իսկ արտաքին գործոց տեսչութիւնը թէպէտև առայժմ Միրզա Սայիտ Խանին ձեռքը թողուած է, սակայն կըհաստատեն թէ օգոստափառ Շահը Ֆէրուխ Խանին Թէհրան դալուն կըսպասէ, որ այս պաշտօնը անոր յանձնէ։

զարմացաւ երբոր իւր լեզուն խօսելը լսեց։ Ո՞վ սորվեցուց քեզի գաղղիերէն խօսիլը ըսաւ անոր։ Պատասխան տուաւ աղջիկը թէ՝ խօսած լեզուիս անունը չեմ գիտեր. ասի իմ մօրս լեզուն է, և անիկա սորվեցուց ինծի։ Մենք այս լեզուաւ երկու գիրք ալ ունինք, որուն մէջ ամէն օր կը կարդանք։ Աստուած իմ, աղաղակեց այս մարդը ձեռքերը վեր վերցունելով, կարելի բան է։ Բայց՝ աղջիկս, կրնա՞ս ցըցունել ինծի ըսած գիրքերդ։ Բովս չեն անոնք, ըսաւ աղջիկը. բայց երթամ եղբայրս գտնեմ, որ զանոնք կը պահէ, և անիկա կըցըցունէ ձեզի։ Նոյն ժամանակին Մարիամ մեկնեցաւ, և վազվզելով ետ դարձաւ Յովհաննէսին հետ մէկտեղ, որ բերած էր երկու գիրքերը։ Ծերունի մարդը բացաւ անոնք այլայլութեամբ մը, և առաջին թուղթին վրայ կարդալով՝ Այս Գիրքը Յովհաննէս Մօրէլինն է, աղաղակեց. ո՛հ, իմ սիրելի զաւակներս, գտա՞ք նէ արդեօք որ վերստին կըտեսնեմ. եկէք գրկելու ձեր հայրը, կրնա՞ք ձեր մօրը վրայօք ինծի լուր մը տալ։ Այս խօսքերուս վրայ Յովհաննէս և Մարիամ ծերունի մարդուն բազկաց մէջ նետուեցան ուրախութեան արցունքներ թափելով, յետոյ Յովհաննէս ըսաւ. սիրտս կըվկայէ որ դուն իմ հայրս ես, բայց չգիտեմ ինչպէս կրնայ ըլլալ... վասնզի մայրս ինծի ըսած էր որ ծովուն մէջ ինկած ես դուն։ Ճշմարիտ ծովը ընկայ երբոր մեր նաւը մէջ տեղէն բացուելով խորտակեցաւ, կրկնեց այս մարդը, բայց տախտակի մը բռնելով բարեբաղդութեամբ կղզի մը ելայ, և զձեզ կորսուած համարեցայ։ Նոյնատեն Յովհաննէս ամէն բաները անոր պատմեց, որչափ որ կրնար յիշել։ Ծերունի մարդը երբոր իր խեղճ կնկանը մեռնիլը իմացաւ՝ շատ լացաւ։ Մարիամ ալ նոյնպէս խիստ կուլար, բայց ասոր լացը ուրիշ բանի մը համար էր։ Աւա՜ղ, աղաղակեց Մարիամ. թէև մեր հայրը նորէն գտանք, բայց ինչ օգուտ, զի քիչ օրէն ետև պիտի մեռնի և կերակուր պիտի ըլլայ այս վայրենի մարդոց։ Յովհաննէս ըսաւ. այս շղթայները կտրել պէտք է, և երեքնիս ալ անտառին մէջէն փախչինք։ Իսկ հայրերնին ըսաւ. և ինչ ընենք հոն, ո՛վ խեղճ զաւկներս, կամ վայրենիները վերստին պիտի բռնեն զմեզ, կամ անօթութենէ պիտի մեռնինք։ Մարիամ ըսաւ. այս բանս ձգեցէք ինծի, ես հնարք մը գիտեմ որով անշուշտ կարող պիտի ըլլաք ազատիլ։

Այս խօսքերս լմնցունելով գնաց Թագաւորը գտնելու։ Երբոր Թագաւորին տաղաւարին մէջ մտաւ, Մարիամ անոր ոտից փարելով ըսաւ, Տէր իմ, մեծ խնդիրք մը ունիմ ձեզմէ խնդրելու, կըհաճի՞ք ընդունիլ զայն։ Որովհետև խիստ գոհ եմ ձեզմէ, ըսաւ անոր Թագաւորը, ձեր խնդիրքը կատարել երդմամբ կըհաստատեմ։ Բարի, ըսաւ անոր Մարիամ. գիտցէք Տէր իմ, որ այս ծերունի մարդը, զոր ինծի յանձնեցիք հոգալու, իմ և Յովհաննէսին հայրն է. զոր և որոշած էք ուտել. վասնզի եկի իմացունել թէ անիկա ծեր ու նիհար է. իսկ ես առողջ և պարարտ եմ. ուստի կըյուսամ որ ասոր տեղը զիս ուտել պիտի բարեհաճիք, ու թէ որ միայն շնորհեցէք ինծի փրկել իմ հայրս, և յետոյ մորթեցէք զիս. ասկէ աւելի շնորհք չեմ հայցեր։ Ճշմարիտ բարի աղջիկ մ'էք դուք ըսաւ անոր Թագաւորը, և ամենևին բանի մը համար չեմ ուզեր զձեզ մեռցունել։ Հայրդ ալ դուն ալ ապրելու էք, կիմացունեմ ձեզի նաև որ ամէն տարի հոս նաւ մը կուգայ, ճերմակ մարդերով լեցուն, որոնց կըվաճառենք մեր գերիները զոր պիտի չուտենք։ Մօտերս պիտի գայ նաւը ան ատեն հրաման պիտի տամ ձեզի որ անով դուք ալ երթաք։

Մարիամ շատ շնորհակալ եղաւ Թագաւորէն և իւր սրտին մէջ բարերարին Աստուծոյ գոհութիւն կըմատուցանէր, որ Թագաւորին գութը շարժեց իւր վրայ։ Վազեց Մարիամ այս բարի լուրը հօրը տանելու, և քանի մը օրէն ետքը, սև Թագաւորին ըսած նաւը գալով՝ հօրն ու եղբօրը հետ մէկ տեղ նաւը մտան, ելան մէկ մեծ կղզի մը, ուր Սպանիացիք կըբնակէին։ Այս կղզւոյն կառավարիչը Մարիամին պատմութիւնը իմանալով, ինքզինքին կըսէր, այս աղջիկը ամենևին սուտ չունի, և ինքը արեգակին տապէն խիստ այրեր է, բայց իր լաւութեամբն ու առաքինութեամբը իր երկանը կրնայ աւելի երջանկութիւն տալ, քան թէ հարուստ ու գեղեցիկ մէկը ըլլար։ Ասոր աղաչեց Մարիամին հօրը որ իւր աղջիկը ամուսնութեամբ իրեն տայ, և Յովհաննէս Մօրէլ հաճելով այս բանիս, կառավարիչը կարգուեցաւ աղջկան հետ, և իւր ազգականներէն մէկն ալ Յովհաննէսին կին տուաւ։ Խիստ երջանիկ ապրեցան այս կղզւոյն մէջ, զարմանալով միշտ Աստուածային Նախախնամութեան անհաս իմաստութեան վրայ, որ զՄարիամը մատնեց ՚ի գերութիւն, որ առիթ ըլլայ իւր հօրը կենաց ազատութեան։

Թարգմանեաց ՚ի գաղղիականէ

Ստեփան Մ. Խարաճեօղլեան։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ , 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Կայսերական հրովարտակաւ . Նախորդ մեծ ծովակալ բարձրապատիւ Մէհէմմէտ Ալի փաշային դարձեալ նոյն պաշտօնը յանձնուեցաւ . փոխանակ Գրըգրըլը Մէհէմմէտ փաշային , որ նախարարաց ժողովոյն անդամ կարգուեցաւ , առանց յատուկ պաշտօն մը ունենալու .

—Վսեմափայլ լորտ Սթրէթֆորտ տը Րէտգլիֆ ամսոյս 9ին Պէշիքթաշի կայսերական պալատը երթալով օգոստափառ Սուլթանին ներկայացաւ իւր հրաժարական ուղղոյնը մատուցանելու . Նորին Վեհափառութիւնը մեծ յորդանօք և մարդասիրութեամբ ընդունեցաւ յիշեալ արտաքոյ կարգի մեծանուն դեսպանը և բարեհաճեցաւ իւր ձեռօքը յանձնել անոր կայսերական ինքնագիր նամակը ’ի պատասխանի Անգղիոյ օգոստափառ Թագուհւոյն նամակին զոր Նորին Վսեմութիւնը բերած էր .

Լորտ Սթրէթֆորտ տը Րէտգլիֆ նոյն օրը կէսօրէն ետև մեկնեցաւ Կոստանդնուպոլսէն ընկերութեամբ իւր ազնուական գերդաստանին և իւր յատուկ պաշտօնատարներուն : Նորին Վսեմութիւնը Իզմիր եօ պիտի հանդչի և կարճատև այցելութիւն մը ընելով Աթէնքի արքունեացը , անկէց Համպուրկ երթայ , ուր պիտի անցընէ բոլոր ձմեռը .

Վսեմափայլ լորտ Սթրէթֆորտ , իւր մեկնելէն առաջ փառաւոր հացկերութ մը հրաւիրեցաւ բարձրապատիւ Մեծ-Եպարգոսէն ուր ներկայ էին օսմանեան երևելի նախարարները և մեծ տէրութեանց դեսպանները : Նմանապէս Ռուսաց և Գաղղիոյ դեսպանները յատուկ հացկերոյթներ ըրին ’ի պատիւ Նորին Վսեմութեան :

—Ռուսաց դեսպան վսեմափայլ տը Պուդինիէֆին լծակիցը ամսոյս 11ին մեկնեցաւ ճանապարհորդութիւն մը ընելու Եւրոպա .

—Ամերիկայ Միացեալ Նահանգաց շոգենաւ ֆրէկաթը Ս-ադող անուն 15 օրի չափ Մարսիլ քաղաքս մնալով , և անոր հրամանատարը վեհափառ կայսեր ներկայանալէ ետև , ամսոյս 8ին մեկնեցաւ Յոպպէ երթալու .

—Օսմանեան լիրային գինը օրըստօրէ իջնալու վրայ է . և այսօր 135½ ղրշի կրնայ առնուիլ թղթադրամով .

—Քուանդ տը Գոնսթանթինօբլ օրագրոյն հոկտեմբերի 8-20 թուոյն մէջ կըկարդամք .

“Այսօր կէսօրը 3 ժամանցած , լորտ Սթրէթֆորտ տը Րէտգլիֆ բողոքական տաճարին հիմնարկութեան առաջին քարը դրաւ , որ պիտի կառուցուի այն տեղին վրայ զոր օգոստափառ Սուլթանը շնորհեց այս շինութեանը համար :

“Այս եկեղեցին (Մէմօրիէլ չէրչ) յիշատակ մը պիտի ըլլայ անգղիական զօրաց Կոստանդնուպոլսէն անցնելուն արևելեան վերջին պատերազմին ժամանակը .

“Անգղիոյ դեսպան սըր Հէնրի Լ. Պիւլվէր , և մայրաքաղաքս գտնուող բողոքական ժողովրդեան ամեն անդամները ներկայ գտնուեցան այս երևելի հանդիսին”.

—Յայտնի է որ ժամանակէ մը ’ի վեր ամենապատիւ սրբազան Յակոբ Պատրիարքը իւր այս հօգևոր ծանր պաշտօնէն հրաժարած էր ’ի պատճառս իւր ծերութեանը և իւր անձնական տկարութեանը . ուստի ազգային ընդհանուր ժողով մը , որ ամսոյս 7ին գումարուեցաւ ’ի պատրիարքարանին և ուր ներկայ էին վեհափայլ սրբազնասուրբ Նորընտիր Կաթողիկոսը , հրաժարեալ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարքը և ուրիշ բազմաթիւ երևելի եկեղեցականք և աշխարհականք , Նոր Պատրիարքի մը ընտրութիւնը որոշուեցաւ : Այս ընտրութիւնը , ժողովականաց գրեթէ համակամ հաճութեամբը , Պրուսայի առաջնորդ գերապատիւ սրբազան Գէորգ արքեպիսկոպոսին վրայ ինկաւ . որուն այս հօգևոր բարձր պաշտօնին ըստ ամենայն մասին արժանաւոր ըլլալը աշխարհ ամենայն կըվկայէ :

Ուստի ազգային այս որոշումը մեծ ուրախութեան և միխթարութեան պատճառ եղաւ բոլոր ազգասիրաց . որոնք իրաւամբ կրնան մեծ ակնկալութիւններ ունենալ յիշեալ Աստուածապատիւ Նորընտիր պատրիարքին գործունեայ խոհեմութեանը , կենդաղող իմաստական տաղանդին և ճշմարիտ ազգասիրութեանը վրայ ’ի մասին բարեկարգ անօրէնութեանց և միաբանական սիրոյն հաստատութեանը Հայոց ազգին մէջ :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

Լոնտոն , 17 Հոկտեմբերի .

Անգղիոյ տէրութեան Բիւրատօ անուն շոգեշարժ ֆրէկաթը , որուն մէջն էր վսեմափայլ լորտ Սթրէթֆորտ տը Րէտգլիֆ հանդերձ իւր ազնուական ընտանեօքը , Իզմիրի նաւահանգստէն քիչ մը հեռու աւազին վրայ նստաւ երկուշաբթի օրը . Նորին Վսեմութիւնը չորեքշաբթի առաւօտուն , ընկերութեամբ իւր գերդաստանին ուրիշ շոգենաւով մը Իզմիր եկաւ և անմիջապէս Պուռնովա գեղը գնաց ուր հրաւիրեալ էր ’ի տուն միստր Ուիթէլ անգղիացի վաճառականին :

Լորտ Սթրէթֆորտ հաճեցաւ քաղաքիս անգղիացի վաճառականաց և ուրիշ երևելի անձանց այցելութիւնը ընդունիլ և Իզմիրի քանի մը նշանաւոր տեղուանքը պտըտելէ ետև , վաղը կամ միւս օրը պիտի շարունակէ ճանապարհորդութիւնը :

—Նախընթաց թուոյնիս ծանուցինք Յոյն դրամանենգի (գալպազան) մը բռնուիլը ’ի Պիրէնկէմ , որ օսմանեան 40 փարանոց պղինձէ դրամ շինել կուտայ եղեր : Յետ այնորիկ Լիվերփուլի տեսչութիւնը դրամանենգութեան ուրիշ գործիքներ ևս գտաւ . որոց տէրը երկու գաղղիացի են , Պուազըրօլ և Հիւկօն անուն , որոնք նմանապէս օսմանեան պղինձէ դրամ շինելու կը զբաղին եղեր : Հիւկօն առայժմ տեսչութեան ձեռքը կըգտնուի և դատաստանական քննութեան ներքև է . իսկ իւր ընկերը Պուազըրօլ , գրեթէ երկու ամիս կայ որ Անգղիայէն մեկներ է :

—Անցեալ շաբթու գողերը գիշերով քանի մը տուն մտան Հայոց թաղը . բայց մեծ բաներ չկրցան վերցընել . միայն մէկ Հայ ընտանեաց ոսկի ապարանջանքը (պիլէզիկ) և ուրիշ քանի մը արծաթեղէններ գողցան :

—Չորեքշաբթի երեկոյին ուրիշ Յոյն երիտասարդ մը Անգղիոյ հիւպատոսարանին ծովեզերքին առջև , դժբաղդ դիպուածով մը , ծովը ինալով խեղդուեր է :

—Փարիզի լրագրութիւնները հրատարակեցին մտերս թէ Մաղրըպի մէջ Գաղղիոյ և Սպանիոյ հիւպատոսները սպաննուեր են կրօնամոլ երկրացիներէն : Այս լուրը բոլորովին անհիմն է եղեր , ինչպէս Իէյի օրագրոյն վերջին թիւը կըսէ :

—Կալկաթայէն օգոստոսի 21 ամսաթուով առ մեզ գրուած նամակի մը մէջէն հետևեալ փոքրիկ կտորը արժան կըհամարիմք հրատարակելու .

“Ուրախացանք տեսնել ’ի 574 թիւ Արշալուսոյ ընտրութիւն սրբազան Մատթէոս պատրիարքի ’ի կաթուղիկոսութիւն . որում՝ հաւատամք , արժանի իսկ է”.

ՇՈՒԿԱՅԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ (ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐ)

Լոնտոն , 17 Հոկտեմբերի .

Փալամուտը կուզուի միջա . Անգղիոյ տեսակին գինը՝ 83–110 ղրշ է և Թրէստոս տեսակինը՝ 115–140 . Աֆիոնին վերջին վաճառ մը 164ի եղաւ չէքին : Սև գիտորին կենդինարը 510 ղրշ է : Համարակ Թուղին գինը՝ 90–115 է . ընտիր տեսակը՝ 150–315 : Սև չամիչը 65–70ի կըվաճառի կենդինարը : Սագախի չամիչին գինը՝ 113–130 ղրշ է . Անկուտ չամիչին օխան 4½–5 է .

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

ԱՐՇԱՒԱՆՔ ԱՐԱԲԱՑ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արտահանեալ Դ. Նոր Շարքէն Հայոց .

Ի լոյս ընծայեաց , հանդերձ ծանօթութեամբք , գերապատիւ Կարապետ վարդապետ Շահնազարեանց , Ճգնաւոր Սրբոյ Էջմիածնի , և անդամ արևելեան ընկերութեանն ’ի Փարիզ .

Ի գործատան Կ. Վ. Շահնազարեանց ,
Ի Փարիզ , 1857 .

Նոյն մատենին գաղղիերէն թարգմանութիւնն .
Արարեալ Նորին գիտնական հեղինակի ,
և տպեալ ’ի Փարիզ , 1856 .

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

Esquisse de l'Histoire de l'Arménie.

Շարադրեալ ’ի լեզու գաղղիերէն յիշեալ գերապատիւ վարդապետէն .

Տպեալ ’ի Փարիզ 1856 .

Այս երեք պատուական գիրքերը , որոց տպագրութիւնը մաքուր և գեղեցիկ է , կըվաճառին ’ի Կ. Պօլիս , Մէրճանեան Յարութիւն Մարգարեանին գրատունը և ’ի Պէյօղլու տէր Վէգին գրատունը .

Յիշեալ մատեաններէն առաջինը՝ ինքնագրութիւնն է Շար Հայ պատմագրաց անուամբ 14 պատմական հեղինակաց հրատարակութեանը . որոց ’ի լոյս պիտի ընծայէ Շահնազարեանց Կարապետ վարդապետը բաժանորդագրութեան միջոցաւ . ինչպէս ըստ ծանուցման ծանուցուած է Արշալուսոյ 532–545 թուոց մէջ .

Շար Հայ պատմագրաց , այսինքն 14 հատոր հեղինակաց բաժանորդագրութեան գինն է 84 ֆրանք կանխիկ .

Ուզողը կրնայ բաժանորդ գրուիլ ’ի Կոստանդնուպոլիս ’ի մէջ Նոր Խանին Շէրիֆեան յարկոյ տեառն Նշանին գրասենեակը , և Իզմիր Արշալուսոյ Արարատեան գրատունը .

ԱՍՏՂԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՕՏ

ՀԱՄԱՌԱԿԱՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆԷՆ առնուած հատուած , որ հրատարակուեցաւ աշխատասիրութեամբ ուսումնական պայազատ տեառն Պօղոսի Կոստանդեան .

Կ. Պօլսոյ մէջ Մէրճանեան գրասենեակը կըգտնուի , որ է ’ի մէջ Նուրիանի , վերի դուռը թիւ 2 .

Հատորակոյս Բանգարանը յէն նուիրուած է Արգինի

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

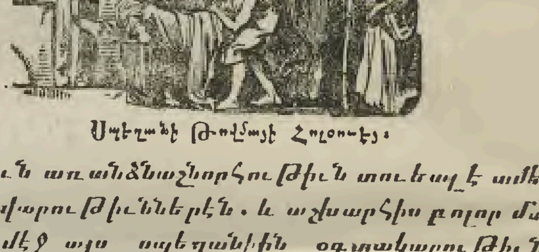

Սպեղանի Թովմայի Հօլօուէյ .

Որուն առանձնաշնորհութիւն տուեալ է ամեն կառավարութիւններէն . և աշխարհիս բոլոր մասանց մէջ այս սպեղանիին օգտակարութիւնը ծանուցեալ ըլլալով , ամենէն համբաւաւոր բժիշկները սահմանած և պատուիրած են անոր գործածութիւնը .

Հօլօուէյի սպեղանին՝ մինչև ցայսօր ծանուցեալ բոլոր դեղերէն ամենէն աքանչելին է վասն բժշկութեան արտաքին հիւանդութեանց , ո՛ր և ըլլայ անոնց պատճառը և ինչ ձևով ալ ներկայանալու ըլլան : Կառավարութիւնները ամեն կողմերէն յատուկ առանձնաշնորհութիւններ կուտան այս դեղոյն , խիստ հռչակաւոր բժիշկները կըգործածեն զայն իրենց ինամոցը յանձնուած հիւանդաց համար , Եւրոպիոյ գլխաւոր հիւանդանոցաց վերատեսուչներն ալ կըգործածեն այս սպեղանին իրենց հիւանդները բժշկելու համար . և հասարակութիւնը կատարելապէս համոզուած ըլլալով անոր դարմանողական ազդեցութեանը վրայ , ուրիշ դեղ չփնտռեր մարդոյս մորթոյն վրայ պատահած ախտերը բժշկելու .

Խոյլ (ուռ) գոյացուցիչ հիւթերը , վէրքերը , խոցերը , կեղքը (իւլսէռ) , մէկ խօսքով , ամեն տեսակ մորթային խօթութիւնները , նմանապէս յօդացաւութեան (ըիւմաթիզմ) վիշտերը կըբժշկուին շուտով և անսխալ կերպիւ այս հրաշալի դեղով , որ խիստ օգտակար խոտերով և բալասաններով շինուած ու խոհեմութեամբ բաղադրեալ է առանց որևիցէ բան մը խառնելու , որ վնասակար ըլլայ նաև ամենէն փափուկ կազմուած ունեցող անձանց :

Ուստի բժշկական գիտութեան վերաբերեալ ամենէն երևելի անձինքը իրաւամբ զրուցեցին թէ վիրաբուժութիւնը մինչև ցայսօր չգտաւ այնպիսի դեղ մը , որ Հօլօուէյի սպեղանիէն աւելի ազդու ըլլայ իւր ներգործութեանը մէջ , աւելի հաստատուն իւր արդեանցը մէջ , և աւելի անվնաս իւր հետևութեանցը մէջ : Այս բոլոր բարեաց պատճառաւ է որ այս սպեղանին մեծ յարգ ունի , և ահագին քանակութեամբ կը վաճառուի . և եթէ անոր տարեկան վաճառմանց գումարը այս տեղ դնելու ըլլայինք , ստութիւն մը պիտի երևէր : Յիշեալ դեղոյն սպառումը օրըստօրէ կաճի , և անոր հնարօղին այսինքն Հօլօուէյ բժշկին , աշխարհիս ամեն կողմերէն շարունակաբար յուղարկուած խնդիրները (այս սպեղանին ձեռք բերելու համար) կապացուցանեն թէ փորձը կարդարացընէ զհամբաւը զոր յիշեալ սպեղանին ստացած է շատ տարիներէ ’ի վեր :

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետևեալ դէպքերու մէջ :

Ուռոյցք : Քաղցկեղ (չիրիբէնչէ) : Կտրուածք : Գելումն կամ կծկումն մկանանց կամ ջղաց (սինիր չէքիլմէսի) : Կոշտուտից (Նասըր : Խօթութիւնք մորթոյ : Յօդացաւութիւն : Խաղաւարտ (չպան) : Ջրգողութիւն (սըգա) : Նեղանեղան և լայնախոր վէրք (ֆիսթիւլ) : Ոտնացաւութիւն (նիգրիս) : Սերմնակաթութիւն (պէլ սօվուքլուղու) : Քոս : Լեղգի (գառա ճիյէր) հիւանդութիւնք : Խոյլ պարանոցի : Ցաւ պարանոցի : Աֆրոդիտեան ախտ : Դող ցաւագին (թիք տուլուրէօ) :

Խմբագիր-տէր լրագրոյս .
Դ. Գ. Պալթազարեան .

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ